

VALODAS POLITIKA

Eiropas Savienība savos centienos veicināt mobilitāti un starpkultūru sapratni kā svarīgu prioritāti ir noteikusi valodu apguvi un šajā jomā finansē vairākas programmas un projektus. Eiropas Savienība uzskata, ka daudzvalodība ir būtisks Eiropas konkurētspējas elements. Tāpēc viens no Eiropas Savienības valodas politikas mērķiem ir panākt, lai katrs Eiropas iedzīvotājs papildus dzimtajai valodai prot vēl divas svešvalodas.

JURIDISKAIS PAMATS

Eiropā valodu daudzveidība ir dzīves realitāte. Valodas ir neatņemama mūsu eiropeiskās identitātes daļa un vistiešākā kultūras izpausme. Eiropas Savienībā, kura ir balstīta uz principu “vienoti daudzveidībā”, spēja sazināties vairākās valodās ir nozīmīgs instruments gan atsevišķām personām, gan organizācijām un uzņēmumiem. Valodām ir ne tikai nozīmīga loma Eiropas Savienības ikdienas dzīvē, bet tās arī ir pamats kultūras un valodu daudzveidības respektēšanai Eiropas Savienībā.

Tāpat kā cieņa pret personu un atvērtība citām kultūrām, arī cieņa pret valodu daudzveidību ir viena no Eiropas Savienības pamatvērtībām. Tas ir ietverts Līguma par Eiropas Savienību preambulā, kurā norādīts uz iedvesmošanos “no Eiropas kultūras, reliģijas un humānisma mantojuma” un aizstāvētas “cilvēka neaizskaramo un neatsavināmo tiesību, demokrātijas, vienlīdzības, brīvības un tiesiskuma kopējas vērtības”. Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2. pantā liela nozīme ir pievērsta cilvēktiesībām un nediskriminācijai, savukārt 3. pantā norādīts, ka ES “respektē savu kultūru un valodu daudzveidību”. Līguma par Eiropas Savienības darbību 165. panta 2. punktā ir uzsvērts, ka “Savienības rīcības mērķi ir attīstīt Eiropas dimensiju izglītībā, jo īpaši ar dalībvalstu valodu mācīšanu un popularizēšanu”, vienlaikus pilnībā ievērojot kultūras un valodu daudzveidību (LESD 165. panta 1. punkts).

Eiropas Savienības Pamattiesību harta, kuru pieņēma 2000. gadā un kura līdz ar Lisabonas līguma pieņemšanu kļuvusi juridiski saistoša, aizliedz diskrimināciju valodas dēļ (21. pants) un uzliek Savienībai pienākumu respektēt valodu daudzveidību (22. pants).

Pirmā valodu lietojuma regula, ko pieņēma 1958. gadā un ar ko noteica Eiropas Ekonomikas kopienā lietojamās valodas^[1], ir attiecīgi grozīta atbilstīgi ES paplašināšanās kārtām un kopā ar LES 55. panta 1. punktu nosaka Savienības oficiālās valodas^[2]. Saskaņā ar LESD 24. pantu ikvienam ES pilsonim ir tiesības rakstiski vērsties pie jebkuras ES iestādes vai struktūras kādā no šīm valodām un saņemt atbildi tajā pašā valodā.

[1]OV L 17, 6.10.1958., 385. lpp.

[2]ES 24 oficiālās valodas ir angļu, bulgāru, čehu, dāņu, franču, grieķu, horvātu, igauņu, itāliešu, īru, latviešu, lietuviešu, maltiešu, nīderlandiešu, poļu, portugāļu, rumāņu, slovāku, slovēņu, somu, spāņu, ungāru, vācu un zviedru valoda.

MĒRĶI

ES valodas politika ir balstīta uz cieņu pret valodu daudzveidību visās dalībvalstīs un starpkultūru dialoga veidošanu visā ES. Lai savstarpējo cieņu īstenotu praksē, ES veicina svešvalodu mācīšanu un mācīšanos un visu pilsoņu mobilitāti, izmantojot speciālas izglītības un arodizglītības programmas. Svešvalodu prasme tiek uzskatīta par vienu no tām pamatprasmēm, kas ir jāiegūst visiem ES pilsoņiem, lai uzlabotu savas izglītības un nodarbinātības iespējas. Tāpēc ES atbalsta ideju, ka ikvienam iedzīvotājam papildus dzimtajai valodai būtu jāprot vēl divas svešvalodas ([COM\(2008\)0566](#)). ES arī strādā ar dalībvalstīm, lai aizsargātu mazākumtautības, pamatojoties uz Eiropas Padomes izstrādāto Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu hartu.

Stratēģiskajā programmā “Izglītība un apmācība 2020” valodu apguve ir noteikta par vienu no izglītības pamatprasmēm, kā norādīts Padomes 2014. gada 20. maija secinājumos par daudzvalodību un valodu prasmju attīstību^[3].

Turklāt kopš 2001. gada 26. septembris tiek atzīmēts kā Eiropas Valodu diena, lai veidotu izpratni par valodu lielo daudzveidību Eiropā.

Eiropas Parlaments pilnībā ir pieņēmis daudzvalodības politiku, kas nozīmē, ka visas ES valodas ir vienlīdz svarīgas. Visi Parlamenta dokumenti tiek tulkoti visās oficiālajās valodās, un ikviens Eiropas Parlamenta deputāts ir tiesīgs runāt savā izvēlētajā valodā.

SASNIEGUMI

A. Politikas tendences un atbalsts valodu pētniecībai

1. Minoritāšu valodu aizsardzība

Parlaments 2013. gadā pieņēma rezolūciju par Eiropas apdraudētajām valodām un lingvistisko daudzveidību Eiropas Savienībā^[4], aicinot dalībvalstis pievērst vairāk uzmanības apdraudētajām Eiropas valodām un iesaistīties Savienības lingvistiskā un kultūras mantojuma daudzveidības aizsardzībā un veicināšanā. Šo rezolūciju pieņēma, reaģējot uz Parlamenta rezolūciju par reģionālajām un retāk lietotajām Eiropas valodām^[5] un attiecīgo Padomes rezolūciju par valodu daudzveidības un valodu apguves veicināšanu^[6], kam sekoja vairāki Komisijas rīcības plāni un pamatstratēģijas par valodu apguves un valodu daudzveidības veicināšanu ([COM\(2003\)0449](#); [COM\(2005\)0596](#)).

2. Valodu prasmes datu salīdzināmība

Komisija 2015. gadā publicēja paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas valodu kompetences rādītāju ([COM\(2005\)0356](#)), kas ir instruments vispārējās valodu prasmes mērīšanai visās dalībvalstīs. Tā pamatprincipi bija izklāstīti Komisijas 2007. gada 13. aprīļa paziņojumā ([COM\(2007\)0184](#)). Komisija 2005. gada paziņojumā minēja, ka “rādītāja mērķis ir izmērīt vispārējās svešvalodu prasmes katrā dalībvalstī”. Šāds rādītājs arī palīdzēs konstatēt, vai veiktie pasākumi nolūkā sasniegt mērķi “dzimtā valoda + divas svešvalodas” ir sekmīgi, izmantojot salīdzināmus datus par valodu prasmēm visās dalībvalstīs. Tika izveidota konsultatīvā padome, kas pirmoreiz rezultātus apkopoja 2011. gada apsekojumā, norādot uz vajadzību īstenot labāku valodu mācīšanas stratēģiju skolās.

[3]OV C 183, 14.6.2014., 26. lpp.

[4]OV C 93, 9.3.2016., 52. lpp.

[5]OV C 76 E, 25.3.2004., 374. lpp.

[6]OV C 50, 23.2.2002., 1. lpp.

3. ECML un Mercator

ES atbalsta divus valodu pētniecības centrus, proti, Eiropas Moderno valodu centru (*ECML*) un Eiropas Daudzvalodības un valodu apguves pētniecības centru (*Mercator*). *ECML* veicina valodu mācīšanas izcilību un inovāciju un palīdz eiropiešiem efektīvāk apgūt valodas. *ECML* galvenais mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm īstenot efektīvu valodu mācīšanas politiku, galveno uzmanību pievēršot valodu apguvei un mācīšanai, veicinot dialogu un apmaiņu ar labāko praksi un atbalstot ar programmu saistītos tīklus un pētniecības projektus. *Mercator* ir daļa no piecu pētniecības un dokumentācijas centru tīkla ar specializāciju Eiropas Savienības reģionālo un mazākumtautību valodās.

4. Eiropas maģistrs tulkošanā

Eiropas maģistrs tulkošanā (EMT) ir augstskolu tulkošanas programmu kvalitātes zīme, kas atbilst saskaņotiem profesionālajiem standartiem un tirgus prasībām. Galvenais EMT mērķis ir uzlabot tulkotāju apmācības kvalitāti un iegūt augsti kvalificētus darbiniekus, kas ES veiktu tulkotāju darbu. EMT cenšas paaugstināt tulkotāja profesijas statusu ES.

5. MT@EC, mašīntulkošanas pakalpojums

Komisijas mašīntulkošanas pakalpojums ļauj ātri pārbaudīt ievietotā teksta vispārīgo nozīmi. MT@EC spēj apstrādāt un tulkot tekstus un dokumentus par ES politiku 24 ES oficiālajās valodās. Pakalpojums bez maksas ir pieejams valsts pārvaldes ierēdņiem ES dalībvalstīs un EEZ valstīs.

B. Rīcības programmas

1. Programma Erasmus+

Erasmus+, kuru sāka īstenot 2014. gadā, ir ES programma izglītībai, apmācībai, jaunatnei un sportam laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam. Viens no programmas īpašajiem mērķiem ir valodu apguves un valodu daudzveidības veicināšana. Programmas *Erasmus+* vadlīnijās ir norādīts, ka “iespējas, kas ieviestas lingvistiskā atbalsta piedāvāšanai, ir paredzētas, lai palielinātu mobilitātes efektivitāti un lietderību, uzlabotu mācību sekmes un tādējādi palīdzētu sasniegt šo konkrēto programmas mērķi” (11. lpp.). Lai apgūtu uzņēmējvalsts valodu, mobilitātes programmas dalībniekiem tiek piedāvāts *Erasmus+* tiešsaistes lingvistiskais atbalsts. *Erasmus+* arī mudina sadarboties inovācijas veicināšanai un labas prakses apmaiņa, veidojot stratēģiskas partnerības valodu mācīšanas un apguves jomā. Turklāt vajadzības gadījumā lingvistiskā atbalsta finansējumu var sniegt stratēģisko partnerību labumguvējiem, kas rīko ilgtermiņa apmācības un izglītības pasākumus personālam, gados jauniem darba ņēmējiem un studentiem. Programma *Erasmus+* ik gadu finansē arī daudzus projektus, lai atbalstītu zīmju valodu mācīšanu un apguvi un veicinātu izpratni par valodu daudzveidību un mazākumtautību valodu aizsardzību.

2. Programma “Radošā Eiropa”

Pamatprogrammas “Radošā Eiropa” ietvaros atbalsta grāmatu un manuskriptu tulkošanu saskaņā ar [apakšprogrammu “Kultūra”](#).

3. Eiropas Valodu diena

Iedvesmojoties no milzīgajiem Eiropas Valodu gada (2001. gads) panākumiem, ES un Eiropas Padome nolēma katru gadu 26. septembrī atzīmēt Eiropas Valodu dienu, rīkojot visu veidu pasākumus valodu apguves veicināšanai visā ES. Šā pasākuma mērķis ir uzlabot iedzīvotāju zināšanas par daudzajām Eiropā lietotajām valodām un mudināt viņus apgūt valodas.

C. Balvas

1. Eiropas valodu zīme

Eiropas valodu zīmi piešķir Komisija, lai mudinātu jaunas iniciatīvas valodu mācīšanas un apguves jomā, cildinātu jaunas valodu mācīšanas metodes un uzlabotu zināšanas par reģionālajām un mazākumtautību valodām. Šo balvu piešķir dalībnieku projektiem par visinovatīvāko mācīšanas metodi, personai, kura guvusi vislielāko progresu svešvalodu apguvē un vislabākajam valodu skolotājam.

2. Juvenes Translatores

Ik gadu Komisija piešķir balvu par labāko tulkojumu, ko dalībvalstīs veicis septiņpadsmitgadīgs skolnieks. Skolnieki var izvēlēties tulkot abos virzienos, par pamatu ņemot jebkuru no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

2013. gada 19. novembrī Parlaments pieņēma programmu *Erasmus+* un “Radošā Eiropa”. Parlaments iekļāva īpašu noteikumu par finansējuma piešķiršanu Eiropas filmu subtitrēšanai, dublēšanai un audio aprakstu veidošanai, kā rezultātā būtu jāveicina Eiropas mākslas darbu pārrobežu pieejamība un aprīte. Parlaments kā viens no likumdevējiem var izstrādāt patstāvīgos ziņojumus, lai dotu jaunu stimulu valodas politikas attīstībai Eiropā. Parlaments 2009. gada 24. marta rezolūcijā “Daudzvalodība – Eiropas priekšrocība un kopīga apņemšanās”^[7] atkārtoti puda atbalstu ES politikai daudzvalodības jomā un aicināja Komisiju izstrādāt pasākumus, kuru mērķis būtu valodu daudzveidības nozīmes uzsvēršana un veicināšana. Rezolūcijā par Eiropas apdraudētajām valodām un lingvistisko daudzveidību^[8] Parlaments aicināja Komisiju un dalībvalstis atbalstīt apdraudētās valodas.

Eiropas Parlaments 2016. gada 23. novembrī pieņēma rezolūciju par zīmju valodām un profesionāliem zīmju valodas tulkiem^[9], lai uzsvērtu, ka nedzirdīgiem, neredzīgiem un vārdzirdīgiem iedzīvotājiem, izmantojot zīmju valodas tulka pakalpojumus, subtitrus, runas pārveidi tekstā un/vai alternatīvus saziņas veidus, tostarp mutvārdu tulkojumus, ir jānodrošina piekļuve tādai pašai informācijai un saziņai, kāda ir pieejama pārējiem iedzīvotājiem. Rezolūcijā arī norādīja, ka ES iestādes jau nodrošina sabiedrisko pasākumu un komiteju sanāksmju pieejamību.

Parlamenta Kultūras un izglītības komitejas pasūtītajā un 2017. gada sākumā publicētajā pētījumā “Mazākumtautību valodas un izglītība: labākā prakse un šķēršļi” 13 atsevišķos gadījumos analizēta mazākumtautību valodu situācija izglītībā.

2017. gada otrajā pusgadā un 2018. gada sākumā EP Kultūras un izglītības komiteja izstrādās patstāvīgo ziņojumu “Valodas kvalitāte digitālajā laikmetā – virzība uz cilvēka valodas projektu”, balstoties uz tāda paša nosaukuma [pētījumu](#), kas sagatavots pēc Parlamenta Zinātnisko un tehnoloģisko iespēju novērtēšanas nodaļas pieprasījuma.

Michaela Franke
09/2017

[7]OV C 117 E, 6.5.2010., 59. lpp.

[8]OV C 93, 9.3.2016., 52. lpp.

[9]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2016\)0442](#).